

МОЛОДІЖНІ РУХИ ЯК СУБ'ЄКТ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація: В статті висвітлюються основні чинники мотивації участі молодіжних рухів в суспільних та політичних перетвореннях держави, розглядаються задачі та деякі функції молодіжних рухів в суспільно-політичних процесах, причини та мотиви об'єднання молоді в громадські організації

Ключові слова: молодь, молодіжні рухи, молодіжні організації, громадянське суспільство, держава, соціально-політична ситуація.

Аннотация: В статье раскрываются основные факторы мотивации участия молодежных движений в общественных и политических изменениях страны, рассматриваются задачи и некоторые функции молодежных движений в общественно-политических процессах, причины и мотивы объединения молодежи в общественные организации

Ключевые слова: молодежь, молодежные движения, молодежные организации, гражданское общество, государство, социально-политическая ситуация

Annotation: The article highlights the main factors motivating the participation of youth movements in social and political transformations of the state, considered the problem and some of the features of youth movements in social and political processes, causes and motives of youth associations in the NGO

Key words: youth, youth movements, youth organizations, civil society, government, socio-political situation.

Розбудова незалежної, правової держави, становлення демократичного, громадянського суспільства, до якого прагне Україна, передбачає участь різних прошарків населення в управлінні суспільними та державними справами. Сучасні реалії політичних явищ, умови світу, що швидко змінюється та тенденції трансформаційних процесів і зараз змушують український народ, в тому числі і молоде покоління, не залишатись осторонь.

За словами В. Головенько, «молодь завжди була, є і буде тією специфічною соціальною групою, якій притаманний пошук свого «я» і свого місця в суспільстві,

безкомпромісність, нетерпимість, прямота, максималізм, оголеність почуттів і жага життя. Це все, звичайно, штовхає й українську молодь... до пошуку шляхів виходу до кращого життя за допомогою своїх громадських структур»[1,с.99].

Сьогодні молодіжні рухи намагаються виконувати організуючу роль в процесі взаємодії молодого покоління із старшим, є основою формування молодіжних культур і стилів життя, що пізніше поширять свій вплив на культуру та спосіб життя суспільства в цілому. Молодіжні рухи також є засобом привернути увагу суспільства до потреб молоді та пристосування суспільства до цих потреб. Важливим аргументом, без якого важко розраховувати на успіх в державотворенні, є розуміння ролі молоді, молодіжного руху в житті країни. Бо як вважає В.Барабаш, «історичний розвиток суспільства значною мірою залежить від того, наскільки використовується такий дієвий чинник суспільно-політичного функціонування як молодь, її громадські організації. У всі часи та у всіх народів молодь була в авангарді громадських рухів, своєрідним каталізатором суспільних перетворень» [2,с.1].

Серед дослідників, які вивчали участь молоді та молодіжних рухів в житті країни, в управлінні політичними та суспільними процесами, її участь у державотворчих процесах, можна назвати В.В.Барабаш, І.М. Ільїнського, Є.І.Косенко, М.І.Михальченко, В.П.Мошнягу, М.Ф.Головатого, В.К. Криворученко, Є.Головаху, Н.Паніну, В.А. Головенько, О.А.Корнієвського та інших.

Протягом 18 років Україна перебуває у стані «будови», який проходить в досить складних умовах. Ми будуюмо громадянське суспільство, а робити це без активної участі молодіжних рухів просто неможливо. Разом з тим, наряду з легітимними молодіжними рухами активно розвиваються й нелегітимні, екстремістські, що також залучають активну молодь до своїх рядів. Дослідження умов виникнення, динаміки та перспектив розвитку молодіжних рухів у пострадянських суспільствах дозволить розширити знання про суб'єктів громадянського суспільства. Бо, виходячи із засад соціально орієнтованої держави з демократичним устроєм, на думку В.Березовського (у 1998 році - перший заступник Голови УНКМО, Голова СУС), громадські організації молоді є виразником молодіжних надій та сподівань, посередником між державними органами і молоддю, організатором вирішення більшості молодіжних проблем, інструментом залучення самої молоді до вирішення як своїх, так і загальнодержавних проблем, кузнею підготовки нових, незаангажованих кадрів для вирішення політичних та економічних проблем суспільства [3,с.19].

Завдяки різноманітній діяльності, молодіжні громадські об'єднання мають можливість організувати такий духовний та моральний клімат в країні, який

допоможе молодій людині безпомилково знайти та визначити свій життєвий шлях.

М.Головатий виділяє такі основні функції молодіжних організацій:

- організаційна, яка пов'язана не тільки з організаціями молоді, об'єднаними за спільними інтересами та цінностями, але й з навчанням вмінню існувати в колективі, порівнюючи власні інтереси й потреби з інтересами інших людей та колективу.
- виховна функція знаходить свій вияв в тому, що організація майже не обходячи інтереси окремо взятої людини, зберігає його автономність, але при цьому виховує, навчає як позитивному, так і негативному. В організації відбувається досить інтенсивний вплив один на одного.
- комунікативна функція пов'язана з безпосереднім спілкуванням людей, які є членами однієї організації. З точки зору соціальної психології вона збагачує особистість необхідними навичками соціального спілкування в колективі, окремій групі, мікрогрупах.
- господарська – передбачає участь молодіжних організацій у вирішенні як власних так і суспільно державних народногосподарських задач .

Будь яка молодіжна громадська організація, не будучи політичною, має пряме відношення до політики, бо займається вихованням молоді, в тому числі й формуванням ідейних переконань, політичної культури[4,с.159].

Беручи до уваги важливість політичних подій, які відбуваються в Україні, складність та неоднозначність соціально-політичної ситуації в країні, відсторонення від участі в державних справах населення, цікавим на тлі цього виступають можливості участі молоді у суспільно-політичних процесах. Тому ми вважаємо, що вивчення участі українського молодіжного руху в політичних подіях, в розбудові незалежної України та становлення демократії в країні сьогодні є актуальним. В своєму дослідженні ми намагалися вирішити наступні завдання:

- дати визначення поняттю «молодіжний рух»;
- виявити чинники мотивації участі молоді в суспільних та політичних перетвореннях;
- визначити задачі молодіжного руху в суспільно-політичних процесах.

Приступаючи до розгляду участі молодіжних рухів в суспільно-політичних процесах, маємо найперше визначитися з поняттям «молодь» та «молодіжний рух».

Поняття «молодь» досить по - різному трактується в багатьох науках, таких як філософія, педагогіка, психологія, соціологія, політологія тощо. Його узагальнений варіант, запропонований в енциклопедичних виданнях, визначає молодь у цілому як

соціально-демографічну групу, виокремлену на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану і обумовлених ними соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями соціалізації, вихованням у певному суспільстві. Тому по –різному визначають вікові межі молоді окремі країни світу: для країн Європейського Союзу – 15-24 роки, у Російській Федерації-14-30 років, в Естонії – з 17 до 26 років, в Іспанії – з 14 до 30, Голландії – з 12 до 25, Словенії – з 15 до 29. В Україні вікові межі молоді періодично змінюються законодавством. Так, в 1992 р. молоддю було визначено громадян віком від 15 до 28 років. У 1999р. нижня межа була відсунута до 14 років. А в березні 2004 р. Верховна Рада України прийняла рішення про перенесення верхньої межі молодіжного віку аж до 35 років. І хоча в прийнятому законі нічого не говориться про зміни у віці членів громадських молодіжних організацій, доводиться вірити ,що він також тепер встановлюється у межах від 14 до 35 років[2, с.122]. В сучасному суспільстві, на думку В.Барабаша, визначення вікових меж молоді не спрощується, а навпаки ускладнюється, причиною чого є акселерація молодого покоління (суттєво прискорилося фізичне, зокрема статеве дозрівання дітей та підлітків, яке традиційно вважається нижньою межею юності) та ускладнення трудової і громадсько-політичної діяльності, в якій воно бере участь (сучасна молодь довше навчається в школі і, відповідно, пізніше починає самостійне, трудове життя).

Ми вважаємо, що, законодавчо затверджені в нашій країні, межі молодіжного віку від 14 років до 35 досить доцільні. Бо саме в цей період свого життя молодь набуває політичні та громадські права, усвідомлює свій соціальний статус в суспільстві, свої соціальні ролі, у молодих людей усталюються погляди і молодь вступає в продуктивне життя. На думку М.Головатого, саме в процесі дорослішання молоді люди вчаться та починають створювати світ, тобто стають суб'єктом усіх соціально-економічних, політичних та суспільних перетворень [4,с.18].

Що стосується поняття «молодіжний рух», то в його визначенні також присутня наявність розбіжностей у поглядах вітчизняних і зарубіжних науковців. Одні розглядають його конкретно-історичну сутність крізь призму розвитку соціальної активності молоді, інші - як складову частину молоді чи як сукупність молодіжних громадських об'єднань тощо.

Представники вітчизняної науки, зокрема фахівець у сфері вивчення молодіжної проблематики В.А. Головенько, пропонують розглядати цей рух як «своєрідну політичну систему, головне завдання якої – визначення та реалізація молодіжної політики суспільства»[1,с.18]. Досить чітко й точно визначає молодіжний рух

вітчизняний дослідник Є.І.Косенко: « Під молодіжним рухом, як правило розуміють масову організовану соціально-політичну активність, яка спрямована на реалізацію як специфічних вимог і цілей молодого покоління, так і цілей інших громадських груп, об'єктивні інтереси яких відповідають інтересам молоді...»[5,с.87].

Деякі зарубіжні дослідники, зокрема польський науковець Б. Ратусь, розглядають молодіжний рух лише як сукупність молодіжних організацій. Він стверджує: «...«Молодіжний рух» є узагальнене поняття для визначення деякої кількості спілок молоді, хоч би двох, яких об'єднують подібні основні ідейно-виховні і політичні цілі і, перш за все, об'єкт, а також сфера їх діяльності»[1,с.14].

Ми бачимо, що молодіжний рух є не тільки дієвим механізмом здійснення молодіжної політики, але й важливою умовою поступового розвитку суспільства. Що ж служить мотиваційними чинниками участі молодіжного руху в суспільних та політичних процесах, чому молодь намагається вплинути на соціально-політичні перетворення, чому йде в велику політику?

Проблема участі молодіжного руху в політиці досить складніша, ніж може здаватися на перший погляд.

Останнім часом молодь «повертається» в сферу політики та активної соціальної дії, як це було на початку 90-х років ХХ ст. Молодіжний рух тоді був організатором політичної боротьби (страйки, заколоти, політичне голодування) й сьогодні став основним учасником «оксамитових революцій», які хвилиною пройшли по державам колишнього СРСР.

Молодь починає перекладати на себе додаткові функції, які раніше не входили до програм об'єднань: інформувати населення стосовно політичних, економічних та соціальних перетворень в країні; політичні молодіжні організації проводять агітації українців, особливо в період передвиборних кампаній, намагаються залучити представників молодого покоління до боротьби за права та демократію. Для цього представники молодіжних рухів іноді обирають радикальний шлях, на їхню думку, більш дієвий та результативний – шлях політичної боротьби. Так було в період перебудови і розвалу СРСР, коли молодь активно брала участь у суспільно-політичних рухах і рішуче заявляла про своє майбутнє лідерство у процесах соціальних перетворень. Також в березні 2003 року було зафіксовано прояв юнацького екстремізму, коли кілька юних радикалів захопили будинок штаб-квартири Комуністичної партії України, вимагаючи негайної заборони цієї партії, а також виходу України із СНД і вступу в НАТО [6,с.126]. Так було восени 2004 року, коли молодь брала участь у «помаранчевій революції».

Сучасна українська молодь не тільки не задоволена тим, що їй дає держава, але й замислюється над тим, що вони роблять для своєї держави. Соціальне самопочуття молоді залишається на досить низькому рівні, кількісне значення якого свідчить про переважання негативних оцінок достатності основних соціальних благ: загальний рівень самопочуття молоді у січні 2000 року, як і у 1995 році залишався на досить низькому рівні: у 1992р. – 19% молоді задоволена тим, що вона дає суспільству, а у 2000р. – це 19,2 % (за даними моніторингу, проведеного під керівництвом доктора соціологічних наук Н. Паніною; вибірка охоплювала 1752 респондентів в усіх областях України) [7,с.11]. За даними дослідження Є.Головахи, можна побачити, що у квітні 1992 року 24% молодих людей були незадоволені тим, що вони дають суспільству, а в січні 2000 року висловили незадоволеність своїм внеском у суспільство 44% молоді [6,с.124]. Недостатнє забезпечення з боку суспільства таких молодіжних цінностей, як «державний захист від зниження рівня життя» (81%), «стабільність у державі та суспільстві»(75%), «екологічна безпека»(74%), «задовільна робота»(68%), «соціальний оптимізм»(67%) та брак таких соціальних благ, як «можливість повноцінно проводити відпустку»(65%), «дотримання в країні прав людини»(65%), «керівники здатні управляти державою»(63%), «автомобіль»(61%), «можливість підробляти»(60%) тощо призводять до суттєвого зниження загального рівня соціального самопочуття молоді [7,с.14].

Рациональність політичного вибору молоді, на думку Є.Головахи, ґрунтується на доволі твердому переконанні більшості молодих людей у тому, що реальної альтернативи ринкової економіці й відкритому суспільству за умов сучасної цивілізації не існує. Він вважає, що раціональний політичний вибір за умов явного емоційного неприйняття соціальної дійсності є одним із найзагадковіших феноменів пострадянського суспільства. Він притаманний не тільки молоді, проте саме у молодих людей виявляється найчіткіше [6,с. 121]. Електоральний вибір молоді здійснює, виходячи переважно з раціональних міркувань, пов'язаних із ясним усвідомленням безперспективності повернення комуністичного режиму, тоді як вербально виражені установки є результатом впливу емоційних оцінок, пов'язаних із загальною кризою атмосферою в перехідному суспільстві.

Досить часто мотивом участі молоді в політичних процесах є «віра» в політичного лідера. До них можна віднести формальних та неформальних керівників та організаторів політичних об'єднань та рухів, які неопосередковано впливають не тільки на власні організації, але й на молодь і суспільство взагалі. Ці лідери мають керівні повноваження, які виражають інтереси і мету об'єднань та виступають організаторами

участі у політичних процесах; це активісти, у яких найповніше відбувся процес політичної соціалізації. Іноді позитивний приклад молодих людей, які складають основу формування нових структур та прошарків недержавного сектору економіки, які в процесі поступового «омолодження» управлінської еліти суспільства, прийшли в політику, економіку, банки, бізнес високого рівня, може слугувати мотивом для значної частини підростаючого покоління зацікавитись політичним життям країни та власної участі в ньому [8,с.59].

Колективні дії та «масовість» молоді також можна назвати мотивом участі молодого покоління у суспільних та політичних процесах. Коли представники молодіжного руху, не завжди розуміючи або поділяючи погляди на політичні явища, намагаються «за компанію» долучитись до суспільно-політичних процесів та виступів. Бо, як підкреслюють філософи та культурологи «... у такого типу міркування замінені спонтанним проявом непритомності, мотиви – імпульсами, визначеність – нетерпимістю...»[9,с.97]. Тим паче, що будь-які колективні дії розглядаються ними як розширення кола свого спілкування, тобто налагодження корисних зв'язків, які досить важливі в сучасному суспільстві.

Важливим мотиватором участі представників молодіжного руху у політичних процесах можна назвати орієнтацію на індивідуальний успіх – кар'єрний зріст, матеріальне благополуччя, близькість організації або партії до влади, почуття сопричасності до чогось значущого, самореалізацію.

Також досить вагомим на сьогодні є й інший мотив участі молодіжних рухів в суспільно-політичних процесах, такий як фінансова зацікавленість особистості або групи людей(участь молоді в передвиборчих компаніях, коли як члени партії вони формально підтримують одного кандидата, а як члени якоїсь передвиборної структури – працюють на іншого) тощо. Суспільно-політична активність молоді, яка об'єднана в організації, має не тільки позитивні, але й негативні риси. Це значний потенціал анархізму та екстремізму в молодіжній політичній свідомості та поведінці, неточність в соціально-політичній оцінці явищ, помилки в рішеннях, що погіршують морально-психологічну атмосферу в суспільстві. Деколи почуття безвихідності, невіра у свої сили не дозволяють молоді сформувати політичне представництво, а агресивність, яка переходить в озлобленість та екстремізм, робить із молодих людей політичних авантюристів, представників деструктивних сил та асоціальних об'єднань.

Враховуючи все вищесказане, ми бачимо, що незадоволення суспільно-політичним життям в Україні, нав'язування населенню поглядів та бездієвість влади у розвитку демократизації, побудові громадянського суспільства, неспроможність

подолати кризу, все це змушує молодіжний рух до активізації власних сил. Сучасна українська молодь починає замислюватись, що в деякі переломні моменти історії нашої держави, можливо форма співпраці та переговорів із владою не завжди є доречною, що потрібно використовувати інші методи боротьби за свої права та свободи. Ці та інші чинники вплинули на мотивацію молодого покоління брати участь не тільки у демократичних процесах, але й за потребою переходити до радикальних методів вирішення проблем у суспільстві.

За останній час ситуація у молодіжному середовищі суттєво змінилася у бік активізації самої молоді. Виникли молодіжні парламенти, молодіжний уряд, багато громадських об'єднань та організацій, діяльність яких скерована на конструктивну роботу, на майбутнє. Серед таких можна назвати Всеукраїнське громадське об'єднання "Нова Генерація", "Молодь третього тисячоліття", Всеукраїнську спілку молодіжних та дитячих громадських організацій "Національна Рада молодіжних організацій України", Всеукраїнську спілку молодіжних громадських організацій УСМО, Ліберальне Молодіжне Об'єднання, Молодий Народний Рух, Нові ініціативи молоді, Українську соціал-демократичну молодь, Українську Студентську Спілку, Українську молодіжну фундацію політико-правових досліджень "МАТЕЗІС" тощо.

Міністерством юстиції України впродовж 2006 р. було зареєстровано 255 молодіжних організацій, а у 2007 р. ще 269 організацій молодіжного спрямування різного рівня – від загальноукраїнських до міських та районних. Активнішу динаміку зростання кількості зареєстрованих організацій демонструють тільки громадські організації професійного спрямування (об'єднання лікарів, вчителів-правників, податківців тощо), яких у 2007 р. по Україні легалізовано близько 380 (2006 р. – 300) та громадські організації оздоровчого та фізкультурно-спортивного спрямування: у 2007 р. таких організацій по Україні легалізовано 376 (2006 р. – 365). Така активність свідчить про бажання молоді брати участь в організованому молодіжному русі, а значить й претендувати на державну підтримку своїх ініціатив [10].

Важливим аргументом є розуміння ролі і значення самої молоді, молодіжного руху у житті держави і, особливо, у процесі державотворення. Тому дуже важливо, щоб молодіжний рух як сукупність різних організацій, неформальних об'єднань, течій являв собою активну складову громадянського суспільства з дієвими механізмами саморегуляції, самоорганізації та контролю, що дозволить їй надалі розвивати українські демократичні інститути. Сьогодні роль молодіжних рухів ще більше зростає через загострення економічної кризи, соціальної та політичної нестабільності в

суспільстві. Все це дає підстави стверджувати, що процес відродження та становлення якісно нового молодіжного руху продовжується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХ столітті (історико-політологічний аналіз основних періодів)[Текст] / В.А.Головенько.– К.: А.Л.Д., 1997.- 160с.
2. Барабаш В.В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики[Текст] / В.В.Барабаш // Український соціум.- 2004.-№1(3).- С.119-130.
3. В.Березовський. Консолідація українського молодіжного руху – важливий чинник соціального прогресу в Україні [Текст] / В.Березовський// Майбутнє України – в руках молоді. Збірник матеріалів IV Світового Конгресу Українських Молодіжних Організацій.- Київ, 21-23 серпня 1998 року. - К.:НВФ «Студцентр», 1998.- С.11-22.
4. Головатий Н.Ф. Социология молодежи: Курс лекций [Текст] / Отв. ред. И. В. Хронюк.- К.: МАУП.-1999.-С.18.
5. Косенко Е.И. Некоторые методологические вопросы изучения политических отношений молодежи в буржуазном обществе [Текст] / Е.И.Косенко // Международное молодежное движение. Вопросы теории и методологии. Сборник научных трудов.- М., 1983.- С.87.
6. Головаха Є. Ставлення до влади і політичний вибір молоді України[Текст] / Є.Головаха //Соціологія: теорія, методи, маркетинг.-2002.- №1.- С.117-127.
7. Паніна Н.Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної анонії[Текст] / Н.Паніна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.- 2001.- №1.- С.5-26.
8. Положение молодежи в РФ и государственная молодежная политика [Текст]: Гос.докл. / С.В.Алещенок, П.И.Бабочкин, Л.А.Гегель и др. // Положение молодежи в РФ и государственная молодежная политика; Гос.ком. РФ по делам молодежи. - М.: Изд-во Института молодежи «Социум», 1998.- С.59.
9. Массовая культура на рубеже ХХ-ХХІ веков. - Человек и его дискурс [Текст]. / Под.ред. Ю.А.Сорокина, М.Р.Желтухиной.- М.: Рос.акад.наук. Ин-т языкознания.- 2004.- С.97.

10. Інформаційно-аналітична довідка про результати діяльності Міністерства юстиції та його територіальних органів з питань легалізації об'єднань громадян, інших громадських формувань [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/13796>